

Posudok bakalárskej práce

Ústav pro klasickou archeologii
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Autor práce: Noemi Wasserbauerová

Názov práce: Hádova říše v obrazech: Kult a ikonografie chtonických a podsvětních bohů ve starověkém Řecku

Autor posudku: Dr. Marek Verčík (**oponent**)

Kritéria hodnotenia	Maximálne možné ohodnotenie	Dosiahnuté ohodnotenie
Vytýčenie hlavného cieľa práce a jeho dosiahnutie	5	5
Štruktúra práce a zvolené metódy	5	4
Práca s literatúrou	5	3
Formálna stránka práce	5	4
Dosiahnuté výsledky	10	8
Počet bodov	30	24

Hodnotenie: 1 = 30 – 26, 2 = 25 – 20, 3 = 19 – 15, neprospel = >15

Predložená záverečná práca sa zaoberá kultom a ikonografiou chtonických a podsvetných božstiev v starovekom Grécku. Práca svojím rozsahom prekračuje očakávania kladené na bakalársku prácu, pričom počet strán textovej časti (78 strán) by pri dodržaní nastavenia normostrany bol ešte vyšší. K nadpriemernému rozsahu práce prispieva aj bohatá obrazová príloha: celkovo 169 obrázkov na 57 stranách. Už tieto údaje poukazujú na záujem, s akým sa študentka zahĺbila a zapracovala do zmienenej problematiky – to je skutočnosť, ktorú treba hneď na začiatku oceniť! Výsledkom je záverečná práca, ktorá ponúka detailné zhrnutie odborných poznatkov k vybranej téme, a to pri vhodne zvolenej štruktúre, zodpovedajúcej forme a pri zachovaní pravidiel pri práci s vedeckým textom.

Študentka si ako tému svojej záverečnej práce vybrala problematiku ikonografie chtonických a podsvetných božstiev a významu danej ikonografie pre štúdium kultu v starovekom Grécku. Zatiaľ čo kult a rituály spájané s chtonickými a podsvetnými božstvami sú skúmané primárne z pohľadu písomných prameňov a archeologických nálezov, pre štúdie zamerané na komplexné vyhodnotenie bohatého ikonografického materiálu stále platí, že ich je ako šafranu. Toto tvrdenie platí i napriek tomu, že s výnimkou najnovších nálezov boli všetky dostupné zobrazenia na antických vázach, reliéfoch, nástenných maľbách ako i soľptúra a plastika zhrnuté v edícii LIMC. Táto skutočnosť je preto v ostrom kontraste k štúdiu etruských prameňov, ktoré je zosobnené v komplexnej syntéze k ikonografii a jej významu z pera Dorothea Steiner z roku 2003.¹ Z tohto dôvodu treba vyzdvihnúť snahu študentky o túto tému, ktorá ponúka priestor na „testovanie“ zručností nadobudnutých počas bakalárskeho štúdia.

¹ Steiner, D. 2003: *Jenseits und Unterwelt bei den Etruskern: Untersuchungen zur Ikonographie und Bedeutung*. München.

Bohužiaľ, celkový dojem z inak usilovne vypracovanej práce zhoršujú viaceré metodologické chyby a formálne nepresnosti.

Štruktúra záverečnej práce je s ohľadom na stanovenú skúmanú otázku zvolená vhodne. Na tomto mieste treba ale podotknúť, že samotná definícia hlavných cieľov práce v úvodnej kapitole nie je na prvý pohľad dostatočne jasná – jednoznačnejšia formulácia bez opakovaní by čitateľovi v tomto prípade umožnila sa v texte ľahšie orientovať. Ako príklad možno parafrázovať odstavce na strane deväť, kde autorka uvádza, že by chcela nájsť odpoveď na všeobecné otázky týkajúce sa kultu chthonických a podsvetných bohov v gréckom náboženstve a kultúre, paralelne k ich ikonografii. Avšak ikonografia a dostupné zobrazenia na vázach/reliéfoch/maľbách alebo plastika/skulptúra predstavujú len jednu vedeckú metódu, resp. len jednu časť pramennej bázy pri štúdiu tak komplexnej témy, spoločne s ostatnými archeologickými nálezmi ako i objektami/kontextami, či informáciami z písomných prameňov. Autorka si je tejto skutočnosti vedomá, a už na nasledujúcej strane (s. 11) ako i v závere (s. 79-80) poukazuje na to, že informácie ku kultu, spoločnosti a náboženstvu by jej mali poslúžiť ako základ pri ikonografickej analýze zobrazení chthonických a podsvetných bohov v starovekom Grécku; samotná štruktúra práce následne kopíruje autorkin zámer.

Nedostatky pri práci s literatúrou sú badateľné predovšetkým v úvodných dvoch častiach, ktoré predstavujú základ pre ikonografickú analýzu prevedenú v tretej kapitole. Autorka síce v úvode konštatuje už vyššie zmienené nedostatky pri štúdiu danej témy, pri „analýze, porovnaní a syntéze odbornej literatúry“ (s. 79) sa avšak opiera predovšetkým o všeobecné publikácie staršieho dáta (Burkert 1987, Rose 1991, Clinton 1992, Hošek 2004) a opomína novšie časopisecké štúdie a zborníkové state.² Väčší deficit predstavuje vynechanie aktuálnych článkov zaoberajúcich sa priamo ikonografiou chthonických a podsvetných božstiev.³ V oboch prípadoch bolo možné sa uvedeným chybám vyvarovať, ak by autorka čerpala prvotné informácie zo špecializovaných encyklopédií ako je *Der Neue Pauly*, dostupný aj v knižnici UKAR-u. Zoznam použitej literatúry spĺňa s ohľadom a pri porovnaní s rozsahom textovej časti a obrazovej prílohy bohužiaľ len spodnú hranicu požiadaviek na bakalársku prácu.

Po formálnej stránke možno nájsť v práci niekoľko chýb a nedostatkov, ktorým sa autorka mohla po opakovanej alebo externej lektúre vyvarovať. Tieto sa dajú rozdeliť do nasledujúcich kategórií:

- V niektorých prípadoch nie sú menované/í práce/autori uvedený v zozname literatúry, napr. E. Vermeule, J. H. Oakley alebo Ch. A. Faraone (s. 11)
- Niektoré konštatovania nie sú podložené referenciami, napr. tvrdenie „zejména ve starší literatuře“ (s. 7), plánovanie mesta v archaickom období v súvislosti

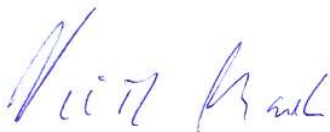
² Albinus, L. 2000: *The house of Hades. Studies in Ancient Greek eschatology*. Aarhus; Dova, S. 2012: *Greek heroes in and our Hades*. Lanham; Mihai, A. 2015: *L'Hadès céleste. Histoire du purgatoire dans l'antiquité*. Paris; Ekroth, G. – Nilsson, I. (eds.) 2018: *Round trip to Hades in the Eastern Mediterranean tradition. Visits to the underworld from antiquity to Byzantium*. Boston; Gazis, G. 2018: *Homer and the poetics of Hades*. Oxford.

³ Schmidt, M. 2000: *Aufbruch oder Verharren in der Unterwelt? Nochmals zu den apulischen Vasenbildern mit Darstellungen des Hades*. Antike Kunst 43, 86–101; Scholl, A. 2007: *Hades und Elysion - Bilder des Jenseits in der Grabkunst des klassischen Athen*. Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts 122, 51–79; Scholl, A. 2011: *Hades and Elysion: Images of the afterlife in classical Athens*. In: McFarlane, F. A. et al. (eds.): *Exploring ancient sculpture. Essays in honour of Geoffrey Waywell*. Bulletin of the Institute of Classical Studies. Supplement 104. London, 71–96; Arrington, N. T. 2014: *Fallen Vessels and Risen Spirits: Conveying the Presence of the Dead on White-ground Lekythoi*. In: Oakley, J. H. – Shapiro, H. A. (eds.): *Athenian potters and painters*. Volume III. Oxford, 1-10.

- s rozdelením priestoru pre mŕtvych a živých (s. 8), vznik kultu v Eleusis - Thesmoforie (s. 27)
- Časté opakovanie, napr. k téme Hekaté (s. 29 – prvé dva odseky)
 - Nekonzistentné citovanie, predovšetkým v prípade citovania z LIMC: v textovej časti cituje autorka na základe systému autor-rok, v prípade obrazovej prílohy používa pri citovaní jednotlivé heslá z uvedenej encyklopédie
 - Chyby sa vyskytujú aj v prípade citovania príspevkov v zborníku a časopiseckých článkov
 - Formát obrazovej prílohy je veľmi „tesný“. Viac priestoru pre jednotlivé obrázky by v tomto prípade viedlo k lepšej prehľadnosti.

Záverom ostáva zmieniť sa o dosiahnutých výsledkoch. Napriek vyššie uvedeným nedostatkom ponúka práca pekný prehľad a zhrnutie jednotlivých ikonografických konvencií vo vzťahu k zobrazeniam chthonickým a podsvetným božstvám a ich významu pre štúdium kultu v starovekom Grécku. Zvolená metodika bohužiaľ ale neumožnila využiť plný potenciál daného archeologického materiálu: ohraňovanie štúdie len na ikonografickú analýzu a vynechanie ikonológie daných zobrazení ochudobnilo záverečnú prácu o ďalší rozmer vo vzťahu ku kultúrno-spoločenskej rovine, ktorá je nezanedbateľná pri štúdiu kultu a náboženstva – aj keď isté náznaky ikonologickej interpretácie, opierajúcej sa o informácie zo sekundárnej literatúry je v záverečnej kapitole možné nájsť. Ako menší nedostatok je ďalej možné chápať aj nedostatočné chronologické ukotvenie témy, ktoré sa odzrkadľuje najmä pri celkovom zhrnutí. Presnejšie povedané, autorka neuvádza žiaden časový rámec, z ktorého by bolo jasné, akému obdobiu sa venuje – daná skutočnosť sa dá z predloženého textu len „vycítiť“ – poprípade ako sú datované jednotlivé pamiatky, napr. votívne pinaky z Lokroi resp. Lakrateidov reliéf (oboje s. 39). Tým spôsobom je do istej miery obmedzený pohľad na vývoj jednotlivých tém a motívov spojených s chthonickými a podsvetnými božstvami; badateľné je to predovšetkým u Háda-Plúta (s. 81), pri ktorom sa vynárajú otázky ako reflektuje ikonografia jeho zobrazení ubúdajúci význam Háda ako božstva v kulte, ktorý je podľa písomných prameňoch badateľný od 5. stor. pred Kr.⁴ Rovnako sa možno pýtať, ako sa odzrkadlil vývoj kultu Demeter vo svätyni v Eleusis v ikonografii zobrazení tejto bohyne?

Predložená práca Noemi Wasserbauerovej spĺňa všetky požiadavky kladené na záverečnú prácu bakalárskeho typu štúdia a navrhujem ju ohodnotiť ako **veľmi dobrú**.

Praha, dňa 25.08.2020

⁴ Bremmer, J. 2015: Hades. In: Der Neue Pauly. Dostupné online: http://dx.doi.org-10012cdq4073f.emedia1.bsb-muenchen.de/10.1163/1574-9347_dnp_e501140 (navštíveno 25/08/2020)